

שאלה:

בתשובה הקודמת למדנו על עקרונות הלכתיים לניהול מצור. אך בתורה מה שמופיע הוא עניין השחתת עצי מאכל. האם תוכל להרחיב קצת על הלכה זו ויישומה בזמן הזה?

תשובה:

כפי שהזכרת עניין השחתת עצי מאכל מופיע בתורה:

"כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה"

חשוב לשים לב שהתורה בצורה ברורה מבדילה בין עץ מאכל – פרי לבין עץ שלא נועד לפירות. האיסור חל רק על עצי פרי כלשונם של הרמב"ם "כל אילן סרק מותר לקוץ אותו ואפילו אינו צריך לו" ובכלל זה גם עצי פרי זקנים שאינם נותנים פירות. הרמב"ם מונה איסור השחתת עצים כלאו הנלמד מ- "לא תשחית עצה". הרמב"ן סבור שיש כאן גם עשה הנלמד מן המילים "כי ממנו תאכל", כלומר קיים את העץ על מנת שיאפשר לך לאכול ממנו. ועיקר העניין להחמיר בדין ולתת עליו עשה ולא תעשה.

גם בפרטי הדינים נחלקו הרמב"ם והרמב"ן אך מוסכם על כולם שבמצב מלחמה כאשר העצים משמשים סכנה ומכשול ללוחמים אין איסור לקצצם כדברי הרמב"ן בפרושו לתורה: "לפעמים תהיה ההשחתה צורך הכבוש כגון שיהו אנשי העיר יוצאים ומלקטין עצים ממנו או נחבאים שם ביער להלחם בכם או שהם לעיר למחסה ולמסתור מאבן נגף."

מאידך הראשונים נחלקו בהיקף האיסור. לדעת הרמב"ם (כלשונם בספר המצוות ובהנחה שזו כוונתו גם במשנה תורה) יש איסור כאשר ההשחתה נעשית בכדי לצער את הצד הנגדי "שהזהירנו מהשחית האילנות כשנצור על עיר כדי להצר

לאנשיה ולהכאיב לבם". מנגד הרמב"ן סבור שכל מה שמשרת את המתקפה מתיר השחתה ורק השחתה לשמה אסורה. ודנו הפוסקים בעמדת הרמב"ם בעניין השחתה המשרתת את עצם המצור או המתקפה.

הבדל נוסף בין הרמב"ם והרמב"ן הוא בהיבט הגיאוגרפי. בעוד הרמב"ם אינו מחלק, וכולל כל מלחמה ומצור בדין איסור השחתה. הרמב"ן כותב: "ודע כי זו המצוה... שנצטוינו לחמול עליה כאשר נחמול על שלנו אולי נכבוש אותה, אבל בצאתנו אל ארץ אויב נשחית ונחבל כל עץ טוב." האיסור לדעתו דווקא במקום שנשב שם כלומר ארץ ישראל אבל בארץ אויב שאינה מקום התיישבות עבורנו אין איסור כלל.

יש לציין שחז"ל למדו מכאן דין רחב יותר של איסור השחתה – "בל תשחית". ולמעשה הן במלחמה והן שלא בעת מלחמה אסור להשחית דבר שיש לו ערך ושימוש לשם השחתה.

לאור כל הנזכר ניתן לסכם שבמסגרת מלחמה עכשווית וודאי שאין איסור השחתת דברים המסכנים הן את חיילנו והן את אזרחי המדינה. השחתה לשם צער ופגיעה ברוח האויב תלויה במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן. ואילו השחתה המשרתת טקטית את הלוחמה מותרת לדעת הרמב"ן וכן לפי דעות מסוימות גם לדעת הרמב"ם.

מקורות:

דברים כ' פסוקים יט' – כ'.

רמב"ם ספר המצות לא תעשה נז'; הלכות מלכים ומלחמות פרק ו' הלכות ח' ט'.

רמב"ן על התורה דברים כ'/יט; בהשגות לספר המצוות מצות עשה שישי ששכח הרמב"ם (על פי גרסת שעוועל – הוצאת מוסד הרב קוק).

נכתב ע"י הרב משה אברמן, לשעבר ראש כולל תורה מציון בשיקגו (תשנ"ח-תשנ"ט)

לתגובות: moshaber@gmail.com